

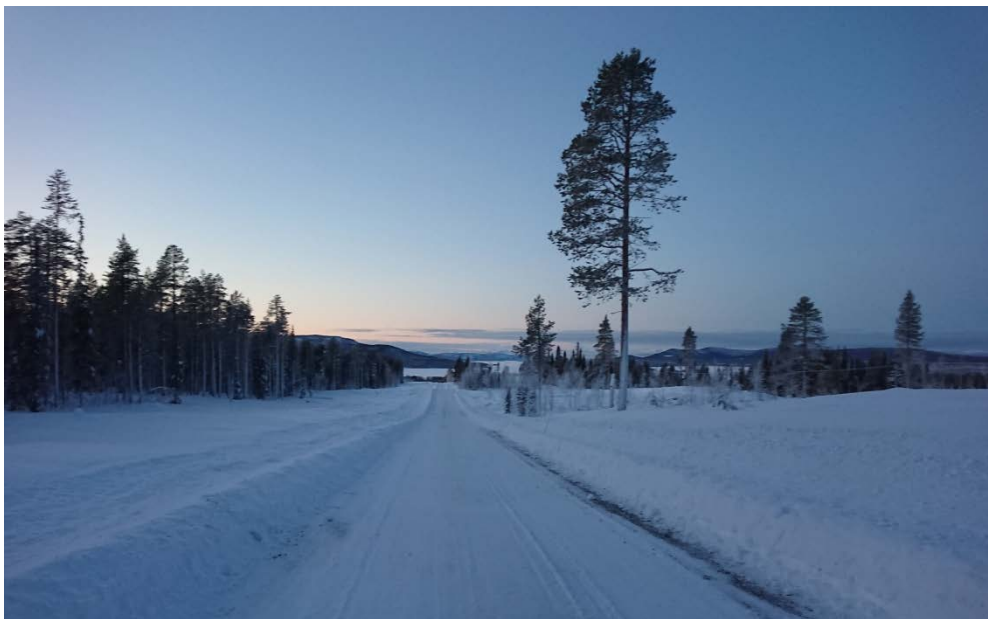
”Varför hamnar allting där nere?”

– Lokalinvänares syn på vattenkraftsetableringen i Lilla Lule älv

”Why does everything end up down there?”

–*Local people’s views on hydropower establishment in Lilla Lule älv*

Izabel Nordlund

”Varför hamnar allting där nere?”

- Lokalinvänares syn på vattenkraftsetableringen i Lilla Lule älv

”Why does everything end up down there?”

–*Local people’s views on hydropower establishment in Lilla Lule älv*

Izabel Nordlund

Handledare: Eva-Lotta Päiviö Sjaunja, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2018

Omslagsbild: Vy över Björkholmssjön + Olof Lindberg

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: vattenkraft, lokalinvänares, landsbygd, Lilla Lule älv, Letsi, industriell kolonisation

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Vattenkraften utgör en stor del av Sveriges elproduktion och det är en stabil elförsörjning. Stora delar av produktionen kommer från Luleälven som började byggas ut redan i början på 1900-talet. För att ta reda på hur lokalinvånare ser på vattenkraftetableringen har fyra informanter som levt kring älven intervjuats. De beskriver ett blomstrande samhälle under etableringsfasen där ökat invånarantal ledde till ökad service. De beskriver också många negativa konsekvenser som etableringen har fört med sig så som svaga isar och sämre fiske, men också ojämna vattennivåer som påverkar vattenmiljöer och skapar lerfält.

Undersökningen visar att Luleälven har haft en viktig betydelse för människor som levt kring den. Innan vattenkraftsetableringen har älven fungerat som en plats för rekreation och haft ett rikt fiskeliv som försörjt flera hushåll. Det finns en sorg över att älven har tystnat men eftersom etableringen skedde under en tid då människor hade större respekt och tilltro på myndigheters beslut motsatte sig ingen den. Studien visar att lokalinvånare upplever att det har skett en maktförskjutning då de menar att de fått större utrymme att motsätta sig beslut och att deras röster blir hörda i större utsträckning. Flera informanter hävdar att vattenkraftsetableringen inte hade kunnat gå tillväga på samma sätt idag.

I uppsatsen presenteras lokalinvånarnas syn på Sveriges landsbygdspolitik genom en studie av vattenkraftsetableringen. En analys av deras svar visar att de anser att vinsterna från naturresurser i norra delarna av landet hamnar i de södra. De känner sig svikna av staten och upplever att Vattenfall dragit sig tillbaka från bygden vilket exemplifieras när 32 arbeten flyttas från Jokkmokk till Indien. Diskussionen kring Letsi pilotprojekt, med syfte att återfå vatten i en torrlagd älvfåra i Lilla Lule älv, handlar om att lokalsamhället vill få någonting tillbaka för vad de anser ha betalat för vattenkraftsetableringen. Genom att använda begreppet industriell kolonialism i den här undersökningen synliggör det problematiken som följde när Sverige skulle moderniseras. Tillgången på naturresurser fanns i norra Sverige och därför föll valet på området.

Nyckelord: vattenkraft, lokalinvånare, landsbygd, Lilla Lule älv, Letsi, industriell kolonisation

Abstract

Hydropower is the substantial source for the Swedish production of electricity, and it is a convincing electric power supply. The Lule river is the main production area. The river was expanded in the early 20th century, and hydroelectric plants were constructed until 1960s. In order to investigate how local people reacted and reacts to the establishment I have met four people, living along the river. They described a prosperous society during the establishment and during the expansion of the hydroelectric power with increasing number of people living in the area and higher service. The informants also describe many negative consequences due to the establishment, for example thin ice and destroyed fishing. The difference in water level effects not only the fishes, but also the ground, which becomes all covered in mud when the water is low. Hence the recreation value is gone.

This investigation shows the importance of the river for people living along it. Before the establishment of hydropower, the Lule river provided people not only with fish but also had a significant impact on the living conditions and recreation. Therefore, people became sad as the river quieten. Since the establishment occurred during times when people had great respect and a trust in the government they did not oppose it. Many informants are convinced that this would not happen today. According to this study, local people argue there has been a shift of structure towards a better chance to disagree and be heard.

The thesis provides opinions from the local people about political decisions for rural areas about hydropower establishments. An analysis of their answers shows that all economic profits from natural resources in northern Sweden will end up in the more urban areas in the south of Sweden. They feel betrayed and abandoned. Recently Vattenfall, the Swedish electricity supplier, closed down an office in Jokkmokk and 32 jobs were moved to India. A discussion about the power plant of Letsi focus on how to return the water to a drained lode to reduce the environmental effects of the outflow channel, and in a way compensate the local people for their loss. In this investigation the words; industrial colonization makes the problems with Swedish industrial modernization visible. Natural resources were predominated in the northern parts of Sweden and therefore the choice was easy to colonize.

Keywords: hydropower, local people, rural area, Lilla Lule älv (the river), Letsi, industrial Colonialism

Jag kliver ur bilen och möts av varma solstrålar. Det är en fin vårvinterdag i Vuollerim och jag tittar upp mot den rödmålade Norrbottensgården som vittnar om bygdens historia. När jag kommer in i Hembygdsgården ser jag hur väggarna är klädda av bilder på Luleälven innan vattenkraftsetableringen gjorde älven stilla. Varje gång jag är hemma i Norrbotten så påminns jag om hur människor känner sig utnyttjade. Som om naturresurserna som finns här är det enda som betyder någonting för människor som bor hundra mil bort.

En vecka senare svänger jag av från Kvikkjokksvägen och styr bilen mot Björkholmen. Jag har färdats tre mil från min mammas hemby Nautijaur och efter vägen har jag hunnit se en tjäder som plockar i gruset. Jag tvingas stanna på backen ovanför byn eftersom jag inte kan motstå att ta en bild över det som ligger framför mig. Som ett vykort breder det ut sig; en frusen sjö med snöklädda fjäll i bakgrunden. Det här är Norrbotten tänker jag. Det finns inget vackrare.

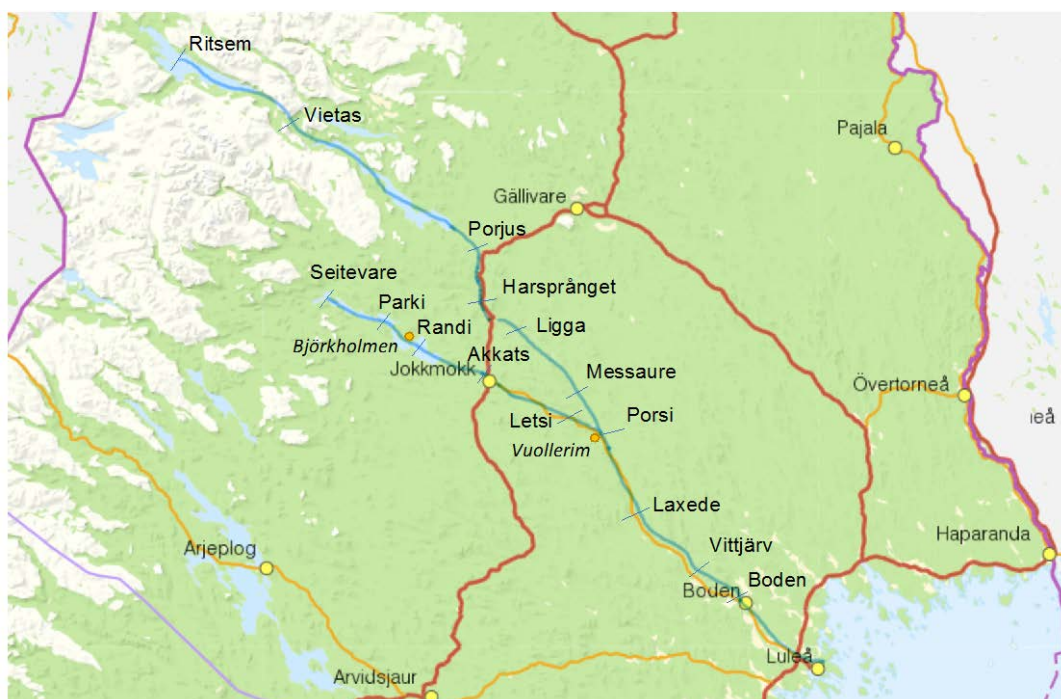
Ett stort tack till mina informanter som har givit mig förtroende att återberätta deras historia. Jag vill också tacka min handledare Eva-Lotta som varit ovärderlig under arbetets gång.

Innehåll

Sammanfattning	1
Abstract	2
1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning.....	5
1.2 Metoder och utgångspunkter	6
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Teori och vägledande begrepp	8
1.5 Bakgrund	9
2 Undersökning	12
2.1 Första mötet med vattenkraften.....	12
2.2 Svaga isar och sämre fiske	14
2.3 En blomstrande tid	16
2.4 Vattenkraften idag	17
3 Resultat	21
4 Diskussion.....	23
5 Slutsats	26
6 Litteratur och källor	27
6.1 Litteratur.....	27
6.2 Internetkällor	28
Bilaga 1 - intervjufrågor	30

1 Inledning

Idéen om att undersöka hur vattenkraften påverkat människor som levt kring Lilla Lule älv kommer från berättelser jag hört sedan barnsben. Genom hela min uppväxt har vi vistats i Nautijaur som är belägen fem mil utanför Jokkmokks centralort. Byn har inte fysiskt påverkats av vattenkraften men på vägen passerar vi Akkats kraftverk vilket lett till många frågor och funderingar. De gånger dammluckorna varit öppna och jag har sett kraften från de forsande vattenmassorna har jag funderat över hur de kunde tämjas och hur det påverkat miljön och människor som levt kring älven. Min nyfikenhet kring vattenkraften har gjort att jag velat undersöka den närmare. Eftersom jag känner till platsen sedan innan samt att det är en av de kommuner i Sverige som har påverkats mest av vattenkraften blev det naturligt att intervju personerna som bor i Jokkmokks kommun.

Figur 1. Kartan visar informanternas hemort och alla vattenkraftsanläggningar i Luleälven. Samtliga anläggningar ägs av Vattenfall Vattenkraft AB. Källa: Lantmäteriet. Bearbetad av författaren.

1.1 Syfte och frågeställning

Vattenkraften utgör en viktig del av Sveriges elproduktion. Syftet med den här uppsatsen är att ta reda på hur lokalinvånare på vattenkraftsetableringen i Lilla Lule älv förhåller sig till dagens landsbygds politik. Uppsatsen utgår från dessa frågeställningar:

- Hur upplever människor som bodde längs Lilla Lule älv vattenkraftens för- och nackdelar under etableringsfasen?
- Hur ser människor som lever kring älven på vattenkraften idag?
- Vad säger lokalinvånarnas berättelser om vattenkraften om den landsbygds politik som förs idag?

1.2 Metoder och utgångspunkter

Uppsatsen bygger främst på intervjuer med fyra personer som lever nära Lilla Lule älv och som jag träffat under tre olika tillfällen. Jag har även observerat under ett informationsmöte initierat av Lule älvdals serviceorgan (LÄS). Annan information i uppsatsen har inhämtats från litteratur och Internetkällor. Jag har valt att använda mig av kvalitativa metoder där halvstrukturerade intervjuer varit i fokus. I kvalitativa studier fokuserar forskaren på informanternas berättelser om deras egen verklighet. Ofta studeras få personer för att få reda på hur vissa saker är beskaffade. Med en fenomenologisk filosofisk vinkel försöker forskaren förstå människors upplevelser och perspektiv på deras egen verklighet (Kvale & Brinkmann 2014; 42–47). Genom att analysera likheter och upptäcka skillnader i informanternas berättelser har en analys växt fram. Deras berättelser har kategoriserats i fyra avsnitt efter vad som enligt min tolkning är gemensamma teman. Det empiriska materialet som återfinns i nästa kapitel är framförallt uppbyggt genom berättelser från fyra informanter som har kopplingar till Lilla Lule älv och Jokkmokks kommun. De benämns ibland som *lokalinvånare* i uppsatsen.

Valet av informanter har skett genom personliga kontakter och urvalet är därmed inte slumpmässigt. Möten med informanterna skedde under våren 2018 i Norrbottens län och genom intervjuer har de fått skildra sin syn på vattenkraften och hur den har påverkat dem. Jag träffade två informanter på Hembygdsgården i Vuollerim där jag intervjuade dem separat. De andra informanterna träffade jag en vecka senare i Björkholmen. Jag intervjuade dem tillsammans hemma hos en av informanterna. Samtalen pågick i cirka en timme och har spelats in med mobiltelefon för att i efterhand transkriberas av mig. Informanterna fick berätta om sina upplevelser inom ramen för vissa givna frågeställningar som går att finna i bilaga 1. Innan publicering har de informanter som jag fått tag på läst materialet och godkänt det i syfte att minska risken för missuppfattningar. De har inte anonymiserats och äger därmed sin egen historia. Samtliga informanter har godkänt att deras namn och uppgifter publiceras i uppsatsen.

De deltagande informanterna är:

Nancy Larsson i Vuollerim (se figur 1) föddes i slutet på 1930-talet och är uppvuxen i en by som är belägen längs inlandsbanan. Som ung arbetade hon som kokerska på betongfabriken i Padjerim där hon träffade sin man. Tillsammans flyttade de 1965 till Vuollerim (se figur 1) och förutom sina egna erfarenheter fick hon höra många historier av sin svärfar om hur han påverkats av vattenkraften. Familjen bodde i Brittias torp som ligger utefter Lilla Lule älv vid den del som idag är en torrfåra.

Gösta Bodén föddes i Långträsk, Markbygden i Piteå, på 1940-talet och är numera bosatt i Vuollerim. Han utbildade sig till mekaniker innan han sadlade om till ”driftare” (driftpersonal) via Vattenfall. Efter många turer hamnade han till slut i Vuollerim år 1977 där han arbetade för Vattenfall i 42 år.

Evyanne Nilsson är född på 1940-talet och är uppvuxen i Björkholmen (se figur 1) utanför Jokkmokk dit hon nyligen återvänt. När Evyanne flyttade tillbaka till byn ökade antalet folkbokförda med 20 % enligt egen utsaga. Tidigare arbetade hon

som lärare men eftersom hon vistas mycket i Björkholmen har hon erfarenheter av hur området har förändrats sedan vattenkraften etablerades i området.

Göran Olovsson i Björkholmen är barndomskamrat med Evyanne och även han född på 1940-talet. Han har arbetat på Försäkringskassan och i unga år hjälpte han till att röja för Vattenfall några enstaka gånger. Göran bor i Björkholmen och har stor kunskap kring området samt hur det har påverkats av vattenkraftsutbyggnaden.

I samband med de planerade intervjuerna fick jag kontakt med en av medlemmarna i Lule älvdals serviceorgan (LÄS)¹ som tillsammans med Vuollerimgruppen bjöd in till ett informationsmöte kring en ny lagrådsremiss. Mötet hölls i Folkets hus i Vuollerim den 14e april där jag deltog tillsammans med cirka 25 personer. Deltagarna var främst kommuninvånare och ett fåtal var representanter från lokala politiska partier. Ingen från Länsstyrelsen var på plats trots särskild inbjudan. På mötet diskuterades den nya lagrådsremissen² som handlar om vattenkraft och vattenmiljö som kan träda i kraft i januari 2019 om den godkänns. Enligt LÄS kan detta skapa förödande konsekvenser för hela Luleälven eftersom inga miljöåtgärder kommer göras i älvar med redan etablerade vattenkraftsanläggningar. Jag observerade under mötet för att öka min kunskap kring debatten om den aktuella lagremissen men också för att få en bild över hur lokalinvånare organiserar sig mot vattenkraften. Resultatet av min observation från mötet går att finna i slutet av nästa kapitel.

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på hur vattenkraften har påverkat lokalsamhället i Jokkmokks kommun eftersom majoriteten av de 15 vattenkraftsanläggningar som är belägna efter Luleälven finns inom kommungränsen. Det geografiska området är stort och därför har jag valt att enbart intervjua personer som levt kring Lilla Lule älv. De har kopplingar till två separata samhällen; Vuollerim och Björkholmen. Deras upplevelser av vattenkraften skiljer sig åt eftersom de har erfarenheter av etableringen i två olika bygder. Jag har valt att prata med personer som är födda innan 1950 och tre av dem har upplevt hur älven såg ut innan vattenkraften etablerades eftersom de växt upp kring Lilla Lule älv. Det har varit viktigt för min uppsats eftersom jag ville få reda på vilka förändringar som skett under denna tidsperiod. En av informanterna har arbetat för Vattenfall i 42 år vilket har gett ett annat perspektiv än de övriga informanterna som inte arbetat för företaget. Genom att inkludera olika perspektiv på vattenkraften och dess konsekvenser har uppsatsen fått större validitet. Informanternas berättelse skildrar deras syn på sanningen och rymmer därmed inte allas åsikter kring vattenkraftsetableringen.

¹ LÄS arbetar bland annat med ett förslag om ett pilotprojekt för att återfå vatten i den torrlagda älvfåran vid Letsi (se figur 1). Torrfåran är Europas längsta. LÄS är ett intressant exempel på hur civilsamhället har organiserat sig för att få upprättelse för de konsekvenser som vattenkraften skapat.

² Den 8 mars i år la Regeringen fram en lagrådsremiss som handlar om vattenkraft och vattenmiljö för att säkra landets elförsörjning. Förslaget vill att nya vattenkraftsanläggningar ska ha moderna miljötillstånd medan det inte krävs större åtgärder för miljön på redan befintliga vattenkraftsanläggningar (Regeringen, 2018). Förslaget har mött stor kritik och lokala medier beskriver det som ett stort svek av staten gentemot Jokkmokk. Enligt Roland Boman, vattenpolitiker i Jokkmokks kommun, kan förslaget leda till att kapital som producerats i Luleälven går till miljöåtgärder i älvar i södra Sverige (Vikström, 2018).

1.4 Teori och vägledande begrepp

För att förstå den utveckling över tid som beskrivs i informanternas berättelse har jag valt att använda mig av *industriell kolonialism* som teoretisk förklaringsmodell. I uppsatsen används framförallt tre begrepp; *makt*, *tillit* och *postkolonialism*.

Norrbottens historia präglas av kolonialism på både naturresurser och samer. I den svenska historien har Norrbotten räknats som "vildmark" där naturresurser kunde utvinnas för den stora sakens skull (Lundmark, 1971). Under 1900-talets början var Sverige beroende av Englands export av kol för elproduktion men genom att satsa på vattenkraft kunde Sverige bli självförsörjande på elektricitet. I Norrland fanns de resurser som krävdes. Ett begrepp som skulle kunna användas i ett sådant sammanhang är *industriell kolonialism* där exploatering av naturresurser skedde för den industriella utvecklingen vilket var nödvändigt för att modernisera landet (Össbo & Lantto, 2011). Detta går att applicera på den undersökning som uppsatsen utgår ifrån. Jag har intervjuat lokalinvånare som berättar om hur den svenska staten kommit till bygden för att etablera vattenkraft i syfte att elektrificera och modernisera samhället. De berättar också om vilka konsekvenser det skapat i de lokala bygderna. Vid ett sådant synsätt skulle människor som bor kring Luleälven idag leva i ett postkolonialt samhälle. Med *postkolonialism* menar jag att det finns en historia av kolonisation som i det här fallet är industriell.

I studien presenteras informanternas berättelser om vattenkraftsetableringsfasen och hur den skedde under en tid då människor sällan gjorde motstånd mot myndighetsbeslut. Lokalinvånarna menar att de hade liten makt i jämförelse med staten men att det har skett ett maktskifte där de nu upplever sig ha ett större utrymme att motsätta sig beslut. Samtidigt visar informanternas berättelser att de tycker att södra Sverige har mer makt än de norra delarna och att den svenska landsbygdspolitiken inte gynnar lokalinvånarna. Genom att använda teori kan informanternas berättelser förklaras. Rönnblom (2014) skriver hur begreppet *makt* kan appliceras olika beroende på olika förståelser. En del handlar om privilegierade positioner och tolkningsföreträde där ett exempel är staden i relation till landsbygden. Den maktordning som finns behöver inte vara medvetet på bekostnad av andra. Det finns ett urbant tolkningsföreträde som leder till att landsbygden får mindre del av de gemensamma resurser som finns i samhället. Staden är i fokus för utveckling medan landsbygden anses tärande och i behov av mer stöd. Det är ett exempel på en skev maktrelation.

Det leder vidare till begreppet *tillit* som kan delas upp i horisontell, som innefattar individens tillit till medmänniskor, och vertikal, som beskriver individens tillit till exempelvis tjänstemän (Rothstein, 2014). Det kan appliceras på lokalinvånarnas berättelser om hur deras tillit till staten har minskat sedan vattenkraftsetableringen slutförts. De upplever att staten dragit sig tillbaka och övergett lokalinvånarna vilket i sin tur påverkat deras inställning gentemot statliga myndigheter och det statliga företaget Vattenfall. De beskriver hur de har lågt förtroende för Vattenfall eftersom de inte längre tar något ansvar för bygderna. Rothstein (2011) skriver att "variabler som är viktiga för förståelsen av människors inställning till välfärdsstaten, nämligen graden av (upplevd) korruption och graden av social tillit".

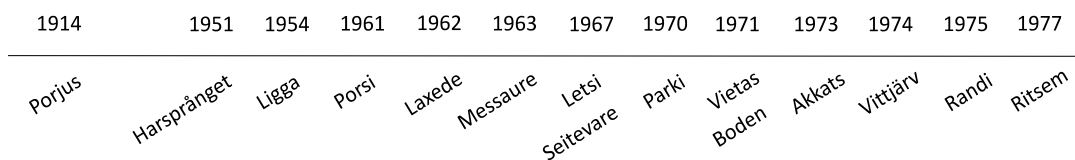
1.5 Bakgrund

Nästan hälften av Sveriges elektricitet kommer från vattenkraft. I Luleälven, som strömmar genom fyra kommuner i Norrbottens län, finns 15 stycken vattenkraftverksanläggningar som samtliga ägs av Vattenfall AB. Älven är till en början förgrenad i Stora och Lilla Lule älv innan den går samman och rinner ut i Bottenviken. Älven producerar mest el i hela landet med nästan 13 800 gigawattimmar (GWh)³ per år. Tidigare var företaget en statlig myndighet men blev under 1992 ett aktiebolag som ägs av staten (Vattenfall, 2008; 2018). I Jokkmokks kommun finns tio vattenkraftsanläggningar vilket betyder att kommunen har flest i länet (Öberg & Öberg, 2011; 117).

Luleälven rann fritt fram till början på 1900-talet (Hillström, 1999). Förslaget om en utbyggnad av vattenkraftverk kom i samband med att malmbanan skulle effektiviseras och koldrivna ånglok byttes till eldrivna fordon. Efter första världskriget fanns en ökad efterfrågan på elektricitet och Norrbottens dåvarande landshövding, Gösta Malm, inrättade Norrbottens elektricitetsförening som skulle agera som en sammanförande kraft för att elektrifiera länets landsbygd (Forsgren, 1992). Var det första kraftverket skulle placeras diskuterades. Vattenfallsstyrelsen ansåg att kraftverket skulle byggas på en plats där den kunde generera så mycket energi att det räckte till industrins framväxt och järnvägen (Hillström, 1999). Kungliga järnvägsstyrelsen föreslog Torne älv medan Kungliga Vattenfallsstyrelsen ansåg att Luleälven hade större potential för elproduktion trots att det geografiska läget skulle innebära längre avstånd och högre spänning i ledningarna. Myndigheten menade också att Luleälven hade potential för fler utbyggnader längs älven i framtiden. Beslutet att bygga ut i Porjus togs av riksdagen år 1910 (Forsgren, 1992). Under fredskrisen 1920 minskade arbetet kring vattenkraftsanläggningarna och människor som bodde i de samhällen som växt fram kring älven blev allt mer oroad över sin försörjning. År 1921 hölls ett protestmöte i Porjus mot att arbetstillfällena skulle minska och de kommande 25 åren arbetade bland annat Norrbottens läns landsting för ytterligare utbyggnad av älven. Vattenfall ansåg emellertid att Mellannorrlands älvar kunde ge större inkomst och arbetet i Luleälven blev åsidosatt (Hillström, 1999).

År 1959 ansökte Kungliga Vattenfallsstyrelsen om att få godkännande att bygga Letsi kraftverk för att utnyttja den fallhöjd som fanns i den nedre delen av Lilla Lule älv. Den delen av älven hade ditintills varit orörd. Planen var att spränga en tunnel för att förena Lilla och Stora Lule älv vid sjön Sjukksjokk. Innan byggnationen hördes markägare, samer och vissa institutioner för att få yttra sig i fallet (Öberg & Öberg 2011; 98). Letsi kraftstation var den första som byggdes i Lilla Lule älv och anläggningen är belägen 16 kilometer från den plats där vattnet från lilla och stora älven tidigare möttes. Denna sträcka är numera helt torrlagd på grund av den sju kilometer långa tunnel som leder vattnet från Letsi till Sjukksjokk (Rask 1972; 25–31).

³ Det kan jämföras med att 1 GWh räcker till 200 hushåll med normal användning (Vattenfall, 2008).

Figur 2. Bilden visar de 15 kraftverk som finns i Luleälven och vilket år anläggningarna var färdigställda. Källa: Lars Rask (1972). Bearbetad av författaren.

Vattenmagasinen fyller viktiga behov för vattenkraftsproduktionen. Behovet av elektricitet är störst under vintertid då älven har som lägst vattennivå. Genom att samla upp det vatten som smält från snö under försommaren och spara det i ett stort regleringsmagasin kan detta problem lösas. Vattnet från regleringsmagasinen kan sedan flyttas beroende på årstid och behov. Magasinen kan liknas med konstgjorda sjöar och vattennivåerna kan variera stort eftersom det inte följer den naturliga rytmen som fanns tidigare. Det går också att korttidsreglera i anläggningar vilket innebär att vattnet kan tappas genom kraftverken vid behov. I Lilla Lule älv regleras vattnet i Seitevaremagasinet som skapades genom att dämna en fjällsjö. I samma veva kalhöggs skog på 6400 hektar vilket också påverkade Sareks nationalpark. Byggnationen av magasinet gjorde stort avtryck på omkringliggande djur- och växtliv. Vid den första vattenhöjningen dränktes bland annat tiotusentals smådjur vilket i sin tur påverkade rovdjur som fick svårt att finna föda. Magasinet ledde till en obalans i naturen eftersom stora landmassor hamnade under vatten (Rask 1972; 31–40). I Jokkmokks kommun har fisket betytt mer än vad jakten har gjort. Många hushåll har försörjt sig på fisket och tagit upp minst hundra kilo per år. Det förändrades när vattenkraften etablerades eftersom det ledde till att bland annat laxen utrotats helt inom kommunens vatten (Lindberg & Rask 1965; 133–134).

Jokkmokks kommun hade cirka 6000 invånare innan vattenkraftsetableringen. Detta kan jämföras med dagens invånarantal på 5081 personer (SCB, 2017). Befolkningsantalet dubblerades under etableringsfasen men det minskade kontinuerligt när anläggningsarbeten försvann allteftersom kraftverken var färdigställda. Vattenfall har varit en viktig arbetsgivare i kommunen vilket har lett till att eget företagande delvis minskat. Det var mer lönsamt att söka arbete hos Vattenfall än att ha exempelvis småbruk (Öberg & Öberg, 2011; 116–117). När kraftverken i Messaure och Porsi byggdes kring 1960 var nära hälften av de 12 000 invånarna i Jokkmokks kommun beroende av vattenkraftsetableringen för försörjning (Hillström, 1999). Under 2017 arbetade cirka 125 personer, motsvarande 7,5 procent av yrkesverksamma i kommunen, på Vattenfall Vattenkraft AB (SCB företagsregister, 2018). Idag har Jokkmokks kommun, i likhet med andra inlandskommuner i norra Sverige, en åldrande befolkning och större utflyttning än inflyttning. Jokkmokk är en av Sveriges fattigaste kommuner trots att de har en av landets högsta bruttoregionprodukt (BRP) per invånare med sina 649 jämfört med rikssnittet på 429 (SCB, 2017).

Som ersättning till bygder som påverkats ekonomiskt av vattenkraftsetablering kan föreningar och kommuner söka bygdemedel. Ersättningen ska gå till projekt som gynnar bygden, exempelvis genom investeringar som gynnar utveckling eller näringsliv (Länsstyrelsen Norrbotten, u.å.). Tidigare fick kommuner fastighetsskatt, men den avskaffades 2008 och istället infördes en kommunal avgift (Sveriges

Riksdag, 2009). Det har lett till att Jokkmokks kommun numera måste söka ersättning medan de tidigare fick en stabil inkomst genom fastighetsskatten.

Under 2017 meddelade Vattenfall att 32 arbetstillfällen skulle flyttas från Jokkmokk till Indien vilket väckte stort missnöje bland kommunens invånare som menade att de redan fått betala ett stort pris för de konsekvenser som vattenkraften orsakat. Vattenfall ordnade ersättningsjobb för de tjänster som försvunnit (Nyberg, 2017a; 2017b). I maj 2018 presenterade Jokkmokks kommunledning att de kommer bygga ett hus för att Vattenfall ska kunna samla sina verksamheter i kommunen under samma tak. Trots kritik menar kommunalrådet att det är en investering för Jokkmokks framtid eftersom de får en säker hyresgäst. Kritiker menar att det är en sponsring av staten. Bygget räknades från början kosta 80 miljoner kronor, vilket motsvarar fyra års normala investeringar för kommunen, men har nu ökat med 45 procent (Nyberg, 2018a; 2018b).

2 Undersökning

I det här kapitlet finns min sammanställning av de fyra informanternas berättelser samlade i fyra avsnitt. De berättar om sina erfarenheter av vattenkraften i Björkholmen och Vuollerim som båda är belägna vid Lilla Lule älv. Observationer från ett informationsmöte som initierats av Lule älvdals serviceorgan återfinns i sista avsnittet.

2.1 Första mötet med vattenkraften

I det här avsnittet finns beskrivningar om hur informanterna ser på tiden innan vattenkraften etablerades i Lilla Lule älv. De som nämns i avsnittet har växt upp vid älven men på olika platser och har således olika uppfattningar om hur platsen har förändrats. Här beskrivs också hur de kom i kontakt med Kungliga Vattenfallsstyrelsen, nuvarande Vattenfall AB, första gången.

Nancy Larsson är uppväxt längs inlandsbanan i Jokkmokks kommun och har bott i trakten sedan dess. Idag bor hon i Vuollerim och beskriver hur tiden innan vattenkraften etablerades i Lilla Lule älv skiljer sig från idag. Nancy berättar om hur människor på landsbygden levde och verkade på sina gårdar som ofta hade gått i arv i generationer. Inga större förändringar skedde på den tiden enligt henne. Elektricitet kom till bygden i slutet på 1930-talet och Nancy menar att det var skönt för invånarna att slippa karbinlampor och fotogen som osade i de veduppvärmda husen. Det nyhetsflöde som vi idag får tillgång till dygnet runt färdades på den tiden med människor och via hälsningar mellan gårdar. I sällsynta fall kunde telefonen fungera för viktiga samtal. Saker som vi idag tar för givet var ovanliga innan elektricitet fanns berättar Nancy. Som ung arbetade Nancy som kokerska på betongfabriken i Padjerim där hon också träffade sin man. Hon berättar om hur de gick ned till älven varje kväll med spöet i hand för att fiska från land som ett fritidsnöje. Nancy beskriver hur hon minns älven innan vattenkraften förändrade så mycket. Den växtlighet och doft som fanns kring forsen var speciell och någonting hon inte glömmet. Den speciella miljön gjorde forsen till ett utflyktsmål dit många människor sökte sig. Nancy beskriver hur viktig älven var för de människor som bodde kring den. Än idag går det att utskilja smala stigar som leder ned till vattnet vilket vittnar om att människor kontinuerligt besökte den. Hon minns hur barn cyklade förbi med fiskespön på axeln för att fiska i älven men det förekommer inte idag.

Liknande historier berättar Evyanne Nilsson som är uppvuxen några mil högre upp efter Lilla Lule älv i byn Björkholmen. Hon berättar att hon som barn gick till den närliggande Björkholmsforsen för att fiska. Hon tog med sig spöet och gick till forsen för att sen återvända hem med fisk vilket gjorde hennes mamma glad. Enligt Evyanne fanns mycket matfisk och forsen var viktig för de boende. Det förändrades när Kungliga Vattenfallsstyrelsen, idag Vattenfall AB, kom till byn för att prospektera. Evyanne minns hur det kom flera bilar till byn och att många unga killar klev ur dem. De undersökte området och markerade vissa platser med pinnar. Evyanne och hennes vänner förstod att någonting skulle hända och ville inte förlora den viktiga forsen som de hört hade hänt på andra platser i länet. Hon beskriver hur de var som en gerillagrupp, unga och fulla med kraft, och när ingen

såg ryckte de upp pinnarna. Trots deras tappra försök att hindra vattenkraftsutbyggnaden så kunde de inte stoppa den.

Jag minns när de for här och prospekterade och satte upp pinnar. Vi som då hade blivit väckt av det här, vi gjorde... Vet inte om jag vågar berätta det här, men det måste ju vara preskriberat nu. Vi ryckte upp de där pinnarna och brände dem. Vi var en liten gerillagrupp kan man säga. Vet inte om våra föräldrar visste om det för det pratades det aldrig om. Vi förstod att vi skulle förlora forsen. Det förstod vi då. Det kändes... Vi var väldigt upprörda. När man är ung så är man fylld av kraft och vi trodde att det skulle fördröja arbetet

Evyanne

Evyanne berättar att hennes föräldrar fick en mindre engångssumma för den skog de sålde till Vattenfall och för det förlorade fisket. Hon säger att hennes föräldrar och deras generation hade stor respekt för myndigheter och att de såg Kungliga Vattenfallsstyrelsen som kungens förlängda arm. Hon berättar att hennes mamma stred mot etableringen trots respekten för myndighetens beslut eftersom hon förstod att det skulle bli sämre. Samtidigt tvivlar Evyanne på att hennes föräldrar kunde föreställa sig vilka konsekvenser vattenkraften skulle komma att orsaka. Enligt Evyanne hade de advokater som skulle företräda ortsborna svagt intresse för fallet. Hon beskriver det som en låtsasdemokrati där de skulle tro att advokaterna gjorde sitt yttersta för byborna även fast de inte ansträngde sig.

Göran Olovsson är barndomskamrat med Evyanne och även han uppvuxen i Björkholmen. Han menar på att pengarna som Evyannes föräldrar och andra i byn erhöll bara var en spottstyver i det stora hela. Enligt honom går det inte att sätta ett ekonomiskt värde på vattnet och fiskens betydelse för de bosatta på platsen. Han tror att Kungliga Vattenfallsstyrelsen visste att vattenkraft skulle påverka byn eftersom de annars inte hade löst in fisket. Göran tror att myndigheten antog att fisket skulle bli totalförstört i både sjön och forsen men lyckligtvis blev siken bra igen enligt honom. Vattenfallsstyrelsen köpte all mark som förväntades hamna under vatten som en konsekvens av de nybyggda kraftverken högre upp i älven. Troligen började planerna för området kring Björkholmen redan på 1950-talet enligt Göran. Han säger precis som Evyanne att Kungliga Vattenfallsstyrelsen kom till bygden i rätt tid när människor hade stor tilltro till myndigheter och att de därför inte gjorde motstånd. Det gick inte att motsätta sig vattenkraftsetableringen på 1950-talet säger han.

Som nämndes ovan är Nancy född och uppvuxen kring Lilla Lule älv men det var när hon flyttade till Vuollerim som hon såg konsekvenser av vattenkraften på nära håll. Nancys svärfar Helge föddes 1902 och växte upp på Brittass torp i Padjerim, Jokkmokks kommun, och fastigheten har påverkats hårt av vattenkraften. Gården anlades i slutet på 1800-talet av Helges farfar och är belägen vid den del av Lilla Lule Älv som idag är torrlagd. Tidigare sträckte sig fastigheten ned till älven som utgjorde en viktig källa för laxfiske och annan matfisk. Älven var viktig för bygden enligt Nancy och på sommaren arbetade många med att bygga stenar i älven för flottning vilket gav en extra inkomst i en tid där kontanter var ovanligt. Nancy har fått berättat för sig hur kostymklädda män med portföljer från Kungliga Vattenfallsstyrelsen kommit till Brittass torp med bil på sommaren 1947. Nancy beskriver hur hon ser framför sig hur Helge kommer ut från ladugården, svettig och i stövlar, och möter de finklädda männen. På den tiden hade människor stor respekt

för myndigheter och Nancy ger exempel på hur en läkare eller annan högt uppsatt tjänsteperson aldrig skulle ifrågasättas. Liknande historier berättar både Evyanne och Göran. Nancy tror att hennes svärfar Helge, som läst några få terminer i byskolan, kände sig underlägsen mot dessa högutbildade män och hon frågar sig om han förstod vad syftet med besöket var.

Kungliga Vattenfallsstyrelsen ville köpa fastigheten Brittass torp med en 100 meter lång och 10 meter bred strandremsa räknat från land. Helge och styrelsen gjorde affär 1947 med premissen att ingenting skulle förändras på Brittass torp. De boende skulle kunna fiska som vanligt och enligt Nancy nämnde ingen någonting om den 17 kilometer långa torrfåran som bildades tjugo år senare. Enligt Nancy var priset för strandremsan 7060 kronor, vilket motsvarar omkring 140 000 kronor idag före skatt, vilket var ovanligt mycket pengar. Kontraktet var full av mäktiga sigill och formella meningar berättar hon. Nancy tycker att formuleringarna i köpeavtalet är nog svåra att förstå idag och hon undrar hur det kändes för Helge. Nancy läser utdrag från den första paragrafen i köpeavtalet där det står om den 100 meter långa strandremsan och säger att den är närmare 1000 meter lång idag.

I februari 1979 fick Nancys man ett brev där det stod att alla sakägare har rätt att yttra sig om eventuella problem som uppstått i samband med vattenkraften. Många i området hade problem med sina brunnar vilket inte var det största problemet enligt Nancy och hennes man. De menade att den torrlagda älvfåran utan möjlighet till fiske var ett större problem som ingen hade nämnt i samband med vattenkraftsetableringen. Sakägarna skulle företrädas av Gagges advokatbyrå i Gällivare. Nancy tycker inte att byrån gjorde ett korrekt arbete utan beskriver hur Gagges advokat kom i samma bil som Vattenfalls, att de bodde på samma hotell och åt middag tillsammans med Vattenfalls tjänstepersoner. Nancy berättar att papper kom bort och hur Gagges företrädare i ett brev från april 1983 avrådde hennes man från att överklaga med argumentet att det skulle kosta dem så mycket att det var bättre att lägga ned fallet. Det var som att slå pannan blodig säger hon. Nancy frågar sig om hennes svärfar Helge hade motsatt sig affären med Kungliga Vattenfallsstyrelsen om han visste vilka konsekvenser som vattenkraften skulle orsaka. Brittass torp ligger 800 meter från den del av Lilla Lule älv som idag är torrlagd. Det finns ingen möjlighet att fiska trots att Kungliga Vattenfallsstyrelsen enligt Nancy hade lovat att ingenting skulle förändras.

2.2 Svaga isar och sämre fiske

I det här avsnittet samlas informanternas syn på de negativa konsekvenser som vattenkraften fört med sig i områdena kring Lilla Lule älv.

Innan vattenkraften etablerades levde människor i samklang med naturen på ett helt annat sätt enligt Nancy. Hon beskriver hur tiotusentals smådjur fick sätta livet till när vattenmagasinen fylldes första gången. Nancy som växt upp efter Lilla Lule älv berättar om hur vattenkraften skapat andra problem i den stora älven där exempelvis hela byar dränkts med vatten. Hon föreställer sig vilken enorm sorg det måste ha varit för dem som tvingats lämna hem som tillhört dem i generationer och se sina ägor dränkas av vattnet. Nancy berättar att det blev en annan sorg i Vuollerimtrakten där älvens brus tystnat och det inte längre gick att gå ned till vattnet. Hon beskriver hur naturens dofter förändrats sedan vattnet inte längre forsar

i älven. Konsekvenserna av vattenkraften finns på flera platser men Nancy menar att torråran i Letsi varit bland de värsta. Hon har fått höra berättelser om hur laxarna som fiskades i Lilla Lule älv kunde väga upp till 25 kilo. Laxen var en viktig matfisk för många familjer, men den kunde också säljas med en liten förtjänst. Vattenkraften ledde till att vattnet blev stillastående enligt Nancy vilket kan ha varit orsaken till att fisken blev full av mask. Det var inte farligt men hon säger att matlusten försvann när de öppnade fisken och såg att den kryllade av vita maskar. Behovet av elektricitet var viktigare än allting annat säger Nancy. Hon tycker också att det är hemskt att Kungliga Vattenfallsstyrelsen kunde göra intrång i Sareks nationalpark med argumentet att Sverige var i stort behov av ström.

Kan man göra intrång i nationalparker så förstår man att de som får lämna hus och hem bara är en liten sak i det stora hela

Nancy

Evyanne och Göran som båda är uppväxta i Björkholmen berättar om hur vattenkraften lett till att det inte längre går att färdas över sjön i byn under vintern eftersom isarna är för svaga. Numera får de istället åka utefter strandremsan vilket många gånger blir en lång omväg. Det omtalade Nordenskiöldsloppet hade sin start mitt på sjön tidigare, men nu går det inte ens att promenera på isen eftersom den inte håller säger de. Enligt Göran är anledningen till att isen blivit svagare de kortregleringar som görs i Seitevare som ligger högre upp efter älven. Han säger att Kungliga Vattenfallsstyrelsen aldrig nämnde att isen skulle bli svagare efter vattenkraftsetableringen utan att de i byn på egen hand räknat ut det. Han råder ingen att färdas över isen och hänvisar till de mörka områdena där isen med blotta ögat ser väldigt tunn ut.

Evyanne minns att det var svårt att få någon fisk i några år efter utgrävningen i Björkholmsforsen. Forsen hade tidigare varit känd för att innehålla fin fisk som sik och harr. Göran säger att fisken i forsen inte är lika fet och god som tidigare och att den unika öring som fanns förut är helt borta. Evyanne minns när grävmaskinen kom till Björkholmen och började schakta i forsen. Hon beskriver det som en hemsk syn och att hon förstod att fisken skulle påverkas negativt. År 1970 var sista sommaren Björkholmsforsen forsade fritt och Evyanne berättar om den sorg som uppstod när vattendraget tystnade. Att ha en fors i så nära anslutning gav ett högt rekreativvärde till de boende i byn enligt henne. Nuförtiden brusar forsen endast på våren. Göran säger att utgrävningen var helt onödig eftersom vattnet ändå runnit i forsen, om än i lägre takt. Han är övertygad om att liknade ingrepp i naturen inte skulle fått ske enligt dagens regelverk. Fisken har påverkats negativt på många platser och det är inte bara älvfåran vid Letsi som blivit torrlagd enligt Göran. I Björkholmssjön planterar Vattenfall årligen fisk som kompensation men Göran tycker att det är för lite. Han menar att det handlar om 500–600 fiskar vilket inte räcker när de har fritt spelrum i sex mil upp till Kvikkjokk.

I Björkholmen bröts en väg till forsen som skulle tas bort efter att arbetet var färdigt. Evyanne berättar hur hennes mamma ringde till Vattenfall och efter att ha berättat om vad de förlorat fick de behålla vägen. I samband med att vattennivån i sjön påverkades, vilket försvårade båtturer, byggde Vattenfall en ramp för att underlätta för båtägare. Evyanne man var en av flera som stred för detta. Hon är glad att den byggdes men säger också att den aldrig skulle behövas om vattenkraften inte påverkat sjön från första början. Göran berättar att Vattenfall

tidigare sköt in pengar till Lilla Luleälvsvägarnas samfällighet när de bröt vägar för att kunna få ut den avverkade skogen. Vattenfall ordnade alltså vägar för att frakta virke, men det var skogsbilvägar och där bodde inga människor enligt Görän. Han menar att Vattenfall borde vara skyldiga att fortsätta fylla på pengar i föreningen för underhåll av vägarna.

Sjön i Björkholmen har inte påverkats i samma utsträckning som forsen. Fisken har återhämtat sig med undantag för abborren som inte förökar sig som tidigare enligt Görän. Han tror att det beror på att vattennivån i sjön ständigt förändras vilket leder till att fisken inte kan leka och att temperaturen blir ojämn så att romen påverkas negativt. Anledningen till att vattennivån påverkas är vattenkraftsanläggningarna som finns högre upp i älven. Vattnet i sjön är lågt till den tidpunkt då de släpper vatten i kraftverken. De boende i Björkholmen vet inte när detta kommer att ske, men ofta är det på försommaren då snön i fjällen smälter och regnmängden ökar. När vattennivån är låg bildas ett lerfält längs stränderna på cirka 150 meter från land och ut i sjön. Görän talar om lerfältet som en klisterlera som fastnar i båten och som är en direkt konsekvens av vattenkraften.

2.3 En blomstrande tid

I det här avsnittet har jag sammanställt positiva effekter av vattenkraftsetableringen såsom de beskrivs i informanternas berättelser.

Vattenkraften förde med sig många positiva konsekvenser för de boende i området kring Luleälven. Det behövdes mycket arbetskraft för utbyggnaden av vattenkraften vilket ledde till invånarantalet i Jokkmokks kommun ökade kraftigt (Hillström, 1999). Nancy började sitt yrkesliv på betongfabriken i Padjerim som startades på grund av den ökade efterfrågan på material som krävdes när infrastrukturen skulle förbättras i samband med vattenkraftsetableringen. Hon flyttade sedan till Vuollerim där det enligt henne blev liv och rörelse när Vattenfall kom till bygden. Nancy berättar att skolan blev för liten för den stora mängd barn som kommit till byn så lektionerna var tvungna att spridas ut till alla möjliga platser i området där det fanns plats. Ett helt nytt samhälle växte fram med färdigbyggda hus, nya gator, affärer och en läkarstation. När Vattenfall kom till bygden skapades arbetstillfällena även för ungdomarna i Vuollerim och omkringliggande trakten enligt Nancy. Hon beskriver att det var trevligt att bo i byn på den tiden då allting var på uppgång och bygden levde. I samband med denna utveckling delades Vuollerim i tre samhällen; ett bostadsområde för vattenfallare, det gamla området där bybor bodde samt ett driftområde. Att byn delades upp tror Nancy berodde på att de som arbetade för Vattenfall bott på samma plats tidigare och haft barnen i samma skola vilket skapat en gemenskap. Hon berättar att hon blev förvånad över upptäckten att ett slags klassamhälle hade växt fram i området där vattenkraftsarbetare bodde. Det fanns olika tvättstugor och hus för arbetare och tjänstemän. Nancy berättar att barnen inte umgicks över klassgränsen och det hade aldrig förekommit i Vuollerim tidigare. De flesta som arbetade för Vattenfall stannade kvar i byn efter att etableringen var färdig. Detta var ovanligt eftersom de flesta flyttade vidare till den plats där nästa bygge skulle upprättas men eftersom vattenkraften i Luleälven fortsatte expandera så kunde de som arbetade pendla från byn. Nancy beskriver att det var en bra tid då bygden blomstrade och nya arbetstillfällen skapades men när det lugnade ned sig kom det en sorg och saknad hos många i byn.

Göran Olovsson från Björkholmen menar att vattenkraftsetableringen ledde till många arbetstillfällen under uppstarten men att jobben försvann när bygget var slut. Han menar att det inte var svårt att finna arbetet innan vattenkraften kom till platsen. Då arbetade byborna med skogsbruk och flottning vilket funnits i urminnes tider enligt Göran. Flottningen försvann i samband med att vattenkraften etablerades och lastbilar tog över transporten av timmer.

Gösta Bodén i Vuollerim har arbetat på Vattenfall i 42 år. Han är född i Norrbotten, men har inte levt kring Lilla Lule älv innan vattenkraftsetableringen. Gösta menar att vattenkraften är en förnyelsebar källa och att den krävdes när Sveriges konsumtion av el ökade i takt med att befolkningmängden ökade. Gösta berättar att det fungerade dåligt att använda olja och kol så det fasades ut ganska snabbt vilket gav utrymme för satsning på vattenkraften i Norrbottens län. Han berättar att Vattenfall skapade många arbetstillfällen i Jokkmokks kommun och som mest var de 168 stycken anställda i den driftgrupp som arbetade från Boden och ända upp till Seitevare. Det var många med tanke på kommunens storlek. Vattenfall gjorde mycket för bygderna enligt Gösta. Han berättar att de ville att familjerna som flyttade till Vuollerim skulle trivas och ordnade därför med skolgång för barnen, byggde slalombackar och drog elljusspår. Antalet anställda minskade dock när driftcentralerna byggdes eftersom personalen då kunde fjärrstyra vissa delar av verksamheten. Istället skapades en beredskapsgrupp som arbetade skift och som kunde ringas ut vid behov.

Jag såg Vattenfall som en hel arbetsmarknad, det fanns ekonomer, svetsare, driftare, mekaniker och allt möjligt

Gösta

Även efter den stora utbyggnaden fortsatte Vattenfall att satsa på kommunen enligt Gösta som berättar att de bland annat inrättade en utbildning i Jokkmokk. Företaget behövde driftpersonal som kunde rycka in om ordinarie personal kallades ut i beredskap och då vattenkraftsutbildningen i Västerås var nedlagd ersattes den i Jokkmokk. Hos Vattenfall fanns det plats för många typer av människor enligt Gösta. Han berättar om hur personal från byggtiden fick fortsätta arbete för företaget efteråt och att personer som hade svårt med vissa arbetsuppgifter fick hjälpa till med diverse jobb som de klarade av. Det är ett fint minne enligt Gösta som också säger att Vattenfall varit en bra arbetsgivare. Han minns att Vattenfall var mån om sin personal och att de var noggranna med vilka som fick arbeta på den farliga verksamheten.

2.4 Vattenkraften idag

I det här avsnittet finns informanternas syn på vattenkraften idag och hur det skiljer sig från tidigare. Här återfinns också min sammanställning av det informationsmöte som hölls av Lule älvdals serviceorgan i Vuollerim.

När Vattenfall övergick från att vara en myndighet till att bli ett bolag under 1992 ändrades mycket enligt Gösta. Han har arbetat för Vattenfall under många år och märkte stor skillnad när företaget då skulle konkurrera på samma villkor som andra företag på marknaden. Det märktes tydligt genom att det blev stora påtryckningar

för att minska kostnaderna inom koncernen. Gösta tror att de tidigare var för många anställda på för få arbetsuppgifter och att det kunde vara ett argument för viss nedskärning. Tidigare hade Vattenfall egna verkstäder och byggjobb men idag lejs konsulter för liknande uppgifter. I det område han bor idag finns ett femtiotal fastigheter som Vattenfall tidigare ägde. Han berättar att det kom beslut från regeringen att statliga bolag skulle sälja av bostadstillståndet, delvis för att det krävde mycket reparationer och underhåll, och därmed blev fastigheterna privatägda.

Det visade sig att Vattenfall hade fler byggnadsarbetare än vad det största byggbolaget i Norrbotten hade

Gösta

Vattenfall var generösa när det fortfarande var ett statligt verk enligt flera av informanterna. Nancy beskriver hur hon kunde åka ned till driftcentralen i Vuollerim och få hjälp med diverse saker. Idag säger hon att dörrarna är låsta. Hon tror att förändringen kan ha skett i samband med att Vattenfall övergick från att vara en myndighet till att bli ett bolag. Nancy tror inte att utbyggnaden av vattenkraft skulle kunna gå till väga på samma sätt idag. Hon menar att dagens ungdomar strejkar och är alerta om det är någonting de inte accepterar. I dagens samhälle vill alla ha allting så enkelt som möjligt och elektricitet tas förgivet utan att ägna en tanke åt vilket pris de som bott på platsen fått betala. Sverige behövde elektricitet säger Nancy. Vidare menar hon att kommunen borde ha ställt krav när vattenkraften etablerades och hon önskar att lokalinvånarna hade sett vilka konsekvenserna skulle bli. Nancy hoppas att tekniken ska gå framåt och att förbättringar kan göras på redan etablerade vattenkraftsanläggningar istället för att göra nya intrång i naturen.

Även bland politiker finns fördomar om att vi här uppe är bidragstagare och att vi kostar samhället alldeles för mycket. Vi har som skojat att vi ska fara in på driftcentralen här i Vuollerim och stänga av en knapp. Få se då vem som reagerar? [...] Varför får vi inte bättre järnvägar? När det hela tiden ska fraktas ned malm som är så viktig? Jag undrar varför vanliga persontrafiken inte kan fungera. Det ska produceras allt som finns här uppe. Vi pratade idag om att det ska dras snabbtåg mellan Stockholm och Göteborg. Varför hamnar allt där nere?

Nancy

Göran Olovsson i Björkholmen säger att Vattenfall varit bra för Sverige och utvecklingen av elektricitet men att Jokkmokks kommun har blivit åsidosatt. Han menar att det var en dödsstöt när fastighetsskatten togs bort. Den var tidigare en kommunal angelägenhet vilket ledde till att skatten gick till Jokkmokks kommun. Nu får de ingenting. Göran är besviken över hur Vattenfall flyttar arbetstillfällena från Jokkmokk till Indien för att spara pengar. Han menar att det påverkat Jokkmokk väldigt och att Vattenfall borde ta ansvar över de problem de åstadkommit genom att åtminstone fortsätta gynna kommunen och dess invånare. Mycket har förändrats sedan Vattenfall övergick från myndighet till bolag. Göran undrar varför Vattenfall har ett huvudkontor i Luleå där de inte byggt ut ett enda kraftverk. Driftcentralen som fanns i Vuollerim och som gav många arbete har nu flyttats till Stockholm.

Gösta menar att Jokkmokks kommun fick ”stå med mössan i hand” när jobben från kommunen flyttades till Indien. Han berättar att fastighetsskatten togs bort och att dessa pengar numera hamnar i Stockholm. Enligt Gösta var den sista utbetalningen till kommunen ungefär 25 miljoner svenska kronor och det är mycket pengar för en liten kommun. Idag kan invånarna istället söka pengar i bygdemedel. Det är intressant att jämföra svensk landsbygdspolitik med Norges menar Gösta. Han beskriver hur viktig servicen är på landsbygden och att alla inte kan bo i städer. Samtidigt menar han att det måste finnas arbete för befolkningen. Gösta beskriver hur han genom resor utomlands sett hur många länder har naturresurser i en del av landet medan majoriteten av befolkningen bor på annan plats. Han säger att det går att likna med en kolonisering av det egna landet och det ogillar han.

Det är fler som menar att vinsterna från naturresurser i norra Sverige hamnar i de södra delarna. Ett exempel är ett pilotprojekt som handlar om att återfå vatten i den torrlagda älvfåran vid Letsi kraftverk som ligger efter Lilla Lule älv. Projektet är initierat av Lule älvdals serviceorgan (LÄS). År 2005 gjorde Vattenfall ett provsläpp i den torrlagda älvfåran för att se att allting skulle fungera ifall dammarna skulle brista. Projektet är inte mycket begärt enligt Nancy i Vuollerim. Hon tycker att Vattenfall kan visa den goda viljan och släppa vatten för att ge tillbaka något till bygden. Göran från Björkholmen tycker att det är enkelt att återge vatten i torrfåran. Han säger att det är enkelt att släppa vatten men det kostar pengar eftersom vattnet i så fall inte går genom turbinerna och därmed inte bidrar till elproduktionen.

Det är mycket enkelt att återställa vatten i Letsi. Det är bara att öppna luckorna
Göran

Till skillnad från Göran och Nancy är Gösta skeptisk mot att släppa vatten i älvfåran eftersom han menar att det kan hända något oväntat i kraftstationen som gör att vatten måste spillas. Om det är människor i älvfåran vid ett sådant tillfälle kan det vara svårt att hinna varna dem i tid säger Gösta. Det kan leda till förödande konsekvenser. Det krävs mycket planering om det ska fungera säger han.

Projektet kring återförandet av vatten i Letsi leds av Lule älvdals serviceorgan (LÄS). Under ett informationsmöte som hölls i Folkets hus i Vuollerim diskuteras projektet och den nya lagremiss som handlar om vattenlagstiftning där miljöhänsyn inte behöver tas i redan etablerade älvar. LÄS menar att det kommer leda till förödande konsekvenser för hela Lule älvdal och att är obefogat att kapital som produceras i Luleälven ska gå till mindre kraftverk som är belägna i södra Sverige. En av mötesdeltagarna menar att vinsten från vattenkraften istället skulle kunna gå till arbetstillfällen i de kommuner som Luleälven rinner igenom. Flera av mötesdeltagarna tror att Vattenfall inte vill genomföra projektet i Letsi eftersom det skulle kunna leda till att fler organisationer ställer liknande krav på att återställa älvar som påverkats av vattenkraft. LÄS menar att pilotprojektet med att återfå vatten i torrfåran i Letsi handlar om Sveriges landsbygdspolitik och att projektet kan bana vägen för fler organisationer.

Hur kan man tillåta det här i en kommun som ger så mycket välfärd i Sverige?
En av deltagarna

En av deltagarna skildrar hur den framtidstro som kom i samband med vattenkraftsetableringen helt försvunnit i takt med att arbetstillfällena försvunnit.

Deltagaren menar att den blomstrande tiden är över och att byggverksamheten har legat nere sedan dess. Nu sker en utflyttning i kommunen och det byggs knappt några nya bostäder. Vidare berättar han att invånarna endast får låna pengar från banken för att bygga nya bostäder på de delar i kommunen som växer. Det diskuteras hur liknande situationer hanteras i andra delar av landet. Enligt en deltagare äger Skellefteå Kraft fallhöjden i den älv elen produceras vilket leder att kommunen får tillbaka en viss del av vinsten. Andra jämförelser som kommer på tal under mötet är Norges landsbygdspolitik. De har fastighetsskatt och en naturresursskatt vilket ger vattenkraftskommuner en del av den vinsten som produceras. Detta skulle kunna ge mycket tillbaka till Jokkmokks kommun och skapa mervärden tror LÄS.

Mötesdeltagarna verkar överens om att Vattenfall har gett tillbaka mycket till Jokkmokks kommun tidigare men nu menar LÄS att företaget måste ta ansvar. De riktar hård kritik mot den svenska staten och menar att lagremissen som handlar om vattenkraft är ett hot mot demokratin eftersom de inte har hänsyn till lokalsamhället enligt LÄS. Vidare menar de att Jokkmokks kommun har bland det högsta bruttoregionalprodukt (BRP) i Sverige men är trots detta en av de fattigaste kommunerna eftersom ingen vinst från vattenkraften stannar i Jokkmokk. Att göra snabbtåg mellan de största städerna i Sverige med pengar som ”tillhör” nordligaste delarna av landet tycker LÄS är skamligt.

3 Resultat

Luleälven har haft en viktig betydelse för människor som levde kring den både för hushållsförsörjning och för rekreation. Älven har fungerat som en källa för extrainkomst via fiske och flottning, vilket försvann när vattenkraften etablerades. Flera informanter berättar om hur fisken helt eller delvis försvunnit och att det påverkat lokalsamhället i stor utsträckning. Lilla Lule älv har varit omtalat för bra fiske och en informant berättar historier om hur de kunde få laxar på 25 kilogram.

Samtliga av de fyra informanterna är överens om att vattenkraften från början ledde till ökad service i Jokkmokks kommun, särskilt i de bygder där många av Vattenfalls anställda bodde. Invånarantalet i kommunen ökade under etableringsfasen eftersom många flyttade till bygderna där det behövdes arbetskraft. Informanterna menar att Vattenfall tidigare har fungerat som en samhällsfunktion och tagit vid där kommunen inte haft möjlighet. Vattenkraften har varit en förutsättning för att samhällen kring älven har kunnat expandera i den utsträckning som ses idag och den var viktig både för staten och för lokalinvånarna. Informanterna berättar om hur livet förenklas med hjälp av elektricitet och det var behagligt att slippa fotogen. För staten handlade vattenkraften om utveckling; både för industrialisering och för modernisering då samhället elektrificerades. Vattenkraftsetableringen ledde till att många andra industrier uppstod, bland annat betongfabriken i Padjerim där en av intervjuinformanterna arbetade. Det skapade arbetstillfällen som indirekt hörde samman med vattenkraften och som var nödvändiga för utbyggnaden. Arbetet kring vattenkraftsetableringen krävde tunga transporter vilket ökade behovet av förstärkta vägar vilket i sin tur förbättrade infrastrukturen i Jokkmokks kommun. Informanterna skildrar berättelser om en blomstrande tid där bland annat Vuollerim fick ett stegrande invånarantal, nya affärer och skolor.

Lokalinvånarna minns tiden när bygderna blomstrade men också hur älven forsade när den var orörd. De negativa följderna är mer centrala i de flesta av informanternas berättelser och de talar om ett svek från Vattenfall som lämnat bygderna utan att ta ett fortsatt ansvar efter vattenkraftsetableringen. Tidigare var Vattenfall en statlig myndighet men övergick till att bli ett företag vilket ledde till många förändringar. En informant berättar att myndigheten var generös men att man nu möts av låsta dörrar på driftcentralen i Vuollerim. Företaget gjorde vissa omstruktureringar och nedskärningar för att öka vinstmöjligheterna vilket påverkade personalen och bygden. Det handlar inte främst om vilka konsekvenser vattenkraften har skapat utan att samhället har genomgått en förändring där lokalinvånare vill ha upprättelse för historien.

Flera informanter menar att vattenkraftsetableringen inte hade kunnat gå tillväga på samma sätt idag. De menar att människor inte hade accepterat myndighetsbeslutet utan att de hade gjort allt i sin makt för att visa sitt motstånd. En informant berättar att dagens ungdomar inte accepterar allt och att det finns ett större utrymme att motsätta sig beslut idag. Flera informanter beskriver att det är tröttsamt att landsbygden, och framförallt Norrbotten, anses vara bidragstagare. De menar att länet bidrar till Sveriges ekonomi där elektriciteten från vattenkraften är en viktig

del. En informant lyfter problematiken med att naturresurserna finns i en del av landet medan majoriteten av befolkningen lever i en annan. Det beskrivs som en kolonisation. En annan informant frågar sig vad reaktionen skulle bli om de stängde av driftcentralen i Vuollerim om det är vad som krävs för att öka förståelsen i övriga Sverige.

4 Diskussion

Industriell kolonialism beskriver hur ett område blivit erövrat för den industriella utvecklingens skull (Össbo & Lantto, 2011). I norra Sverige fanns de naturresurser som krävdes för att bli självförsörjande på elektricitet genom vattenkraft. Konsekvenserna för lokalbefolkningen var sekundära för staten eftersom fokus låg på att industrin skulle utvecklas. I informanternas berättelser framkommer det att flera lokalinvånare fick ersättning för uteblivet fiske men de menar att det inte går att sätta ett ekonomiskt värde på älvens betydelse för lokalsamhället. Lokalinvånarna har fått anpassa sig efter vattenkraftsetableringen och mycket av det som togs för givet tidigare finns inte längre. Flera informanter känner sig lurade av Kungliga Vattenfallsstyrelsen eftersom de menar att ingen talade om hur stora konsekvenserna av vattenkraften skulle bli. Samtidigt menar informanterna att de inte kunde motsätta sig besluten eftersom staten inte var intresserad av deras synpunkter. Huvudsaken var att landet och framförallt industrin försågs med elektricitet. Staten menade att Norrland gott och väl kunde användas för detta syfte vilket är ett tydligt exempel på industriell kolonialism. Össbo och Lantto (2011) skriver att det fanns ett nationellt intresse att elektrifiera Sverige för att skapa ett industriellt och modernt samhälle. Den svenska staten var exploatör och målet var en industriell utveckling i norra Sverige. Den koloniala kraften var stark och lokalsamhället hade lite utrymme att uttrycka åsikter.

Makt kan ta uttryck genom privilegierade positioner (Rönblom, 2014). Genom informanternas berättelser kommer bilden fram av hur myndighetspersoner hade hög ställning i samhället och mycket makt. En informant beskriver hur Kungliga Vattenfallsstyrelsens höga tjänstepersoner kom till bygden med kostym medan lokalinvånaren var klädd i arbetskläder. Det innebar ett maktövertag redan från början. Lokalinvånare hade låg status och liten makt trots att de ägde markerna och hade stor kunskap om området. Det tydliggörs flera gånger genom informanternas berättelser där det bland annat beskrivs hur en lokal advokatbyrå avråder sakägaren från att ta en strid med myndigheten om vattenkraftens konsekvenser. Samma advokatbyrå hade umgåtts tätt med advokater från Kungliga Vattenfallsstyrelsen några år tidigare. Ett annat exempel på vilken makt myndigheten hade var de köpeavtal som även idag anses krångliga. Många lokalinvånare hade inte fullföljt sin skolgång och de avancerade köpeavtalen med byråkratiskt språk försvårade för lokalinvånare som säkert kände sig dumförklarade. Den byråkratiska kunskapen ansågs mer värt än lokalinvånarens erfarenhetsbaserade kunskap vilket avgjorde maktutrymmet.

Det har skett en förändring i myndigheternas arbete, särskilt sedan miljömålen inrättades under 1999. Miljömålen ändrade myndigheters arbetssätt från regelstyrning till målstyrning och krävde mer samordning mellan myndigheter i och med att målen spände över många myndigheters arbetsområden. I EU:s vattendirektiv finns övergripande mål för vår vattenkvalitet och där står det att myndigheterna måste ta hänsyn till den kunskap som bland annat lokalinvånare besitter, vilket benämns som erfarenhetsbaserad kunskap (Lundmark & Jonsson, 2013). Kunskapsutbytet bygger på att lokalinvånare känner en tillit till staten så att de vill dela med sig av deras kunskap. Det auktoritära ledarskap som staten använde

när norra Sverige utsattes för kolonialism ledde till att lokalinvånare inte kände en tillit till staten och det krävs fortsatt arbete för att skapa den.

Vid en situation där samhällsmedborgaren är beroende av stöd från det statliga systemet måste det leverera det som getts löfte om. Ofta är kraven stora; medborgaren vill bemötas med hög standard och ha rätt att uttrycka sina åsikter kring bemötandet. Forskning visar att medborgarnas politiska åsikter kan förknippas med deras upplevelser av sociala program (Rothstein, 2011). Idag ifrågasätts auktoriteter och strukturer eftersom det finns bättre förutsättningar för att ha råd med höga ideal i ett välfärdssamhälle. Det har skett en upplösning av auktoriteter vilket skapat större tilltro på individen. Samhället har förändrats genom att gå från att individen är en del i ett kollektiv till att individen är i centrum och sin egen lyckas smed. Det finns en tilltro till att individens kraft och att motsättningar hörsammas. Flera informanter menar att Kungliga Vattenfallsstyrelsen kom till bygden i rätt tid eftersom det fanns en större respekt för myndigheter på 1950-talet och få ifrågasatte statliga beslut eller gjorde motstånd. Om ett företag skulle komma till Luleälven idag skulle det vara svårare att etablera sig och få lokalinvånarnas förtroende. Informanterna berättar att vattenkraftsetableringen inte hade kunnat gå till på samma sätt idag eftersom människor hade motsatt sig besluten som ett resultat av att medborgarna har större makt idag. Regelverken är strängare och informanten menar också att människor som lever idag inte står med ”mössan i hand”. Rothstein (2011) skriver att ”den upplevda graden av procedurmässig rättvisa är med andra ord troligen lika viktig som den substantiella”.

Det finns nutida exempel på hur makten hos lokalinvånare har ökat. Den planerade gruvan i Kallak⁴ i Jokkmokk har blivit ett allmänt känt exempel på hur människor motsäger sig statliga beslut. Det upplevda maktskiftet i samhället i stort har lett till ett större utrymme att motsätta sig beslut, vilket kan exemplifieras genom att aktivister kedjar fast sig i maskiner. Efter motsättningar i Kallak tillsatte Regeringen medborgardialoger i Jokkmokk som Länsstyrelsen ansvarade för att genomföra⁵. Det är tydligt att staten hörsamma lokalinvånarens åsikter vilket inte var möjligt på 1950-talet. Det går att se flera likheter mellan vattenkraftsetableringen och Kallak; i båda fallen handlar det om hur en centralmakt vill utnyttja de naturresurser som finns i norra Sverige utan att ta hänsyn till lokalinvånarens åsikter. Intervjuinformanterna berättar att ingen gjorde motstånd mot statens beslut om vattenkraftsetablering och om de gjort motstånd skulle deras synpunkter inte hörsammas. Berättelsen kring Kallak visar att det har skett en förändring i relationen mellan myndigheter och lokalsamhälle där lokalinvånarna upplever att de har fått större makt. En del i detta är att Internet och sociala medier har lett till att människor når ut till en större och bredare massa. Kommunikationen har förändrats och medborgare kan organisera sig på ett annat sätt. Internet har lett till högre krav på myndigheter eftersom det kräver en större transparens.

⁴ Under 2013 ansökte ett brittiskt gruvbolag om att få bearbetningskoncession i Kallak som ligger utanför Jokkmokk. Den planerade gruvetableringen möter hårt motstånd och aktivister bygger bland annat barriärer för att hindra maskiner från att komma fram. De som förespråkar gruvetableringen menar att den leder till arbetstillfällen medan de som motsätter sig gruvan anser att den kommer ge katastrofala följder för rennäring och omkringliggande miljö (Jonsson & Nilsson, 2017).

⁵ Läs mer i Länsstyrelsens slutrapport *Konflikter om gruvetablering* av Beland Lindahl et al. (2016).

Tolkningsföreträde är ett uttryck för makt. Ett tydligt exempel är staden i relation till landsbygden där det urbana tolkningsföreträdet leder till att landsbygden får mindre del av de gemensamma resurser som finns i samhället. Inom politiken kan makt förknippas med positioner (Rönblom, 2014). Under informationsmötet som Lule älvuds serviceorgan (LÄS) håller inser jag att de organiserar sig på ett sätt som hade varit otänkbart på 1950-talet. Tidigare förlitade lokalsamhället på auktoriteter och myndigheter men idag tar individen ett större ansvar. Att få vatten tappat i Letsi är ett försök till upprättelse och nyttja lokalsamhällets ökade makt. Älven kommer aldrig återfå sitt naturliga flöde med ett rikt fiskeliv, men att återfå vatten i torrfåran är en symbol för gottgörelse. Enligt LÄS är det en liten åtgärd och små kostnader för Vattenfall som skulle ha en enorm betydelse för bygden och lokalinvånarna. Tidigare fanns ingen opposition eftersom myndighetsbeslut inte ifrågasattes och bygden behövde de arbetstillfällen som vattenkraften förde med sig. Det kan exemplifieras när Rönblom (2014) skriver att frågan om rättvisa bör politiseras då samhället har begränsade resurser som ska fördelas. Hon menar att politik är institutioner som har skapats för samhällshantering och att frågor som är politiserade handlar om motsättningar och prioritering.

Om resurserna i ett samhälle upplevs vara jämnt fördelade kommer invånarna att känna gemenskap och skapa ett socialt sammanhang som de känner sig delaktiga i. Annars kan en klyfta mellan olika samhällsmedlemmar uppstå och tilliten minska (Rothstein, 2011). Informanterna och deltagarna på informationsmötet i Vuollerim är överens om att Norrbottens län bistår Sverige med naturresurser men att de får för lite tillbaka. Det finns en känsla av att vara övergiven av staten och att statens fokus ligger på tillväxt i södra Sverige. Planen om att göra snabbtåg mellan de största städerna i Sverige med pengar som "tillhör" nordligaste delarna av landet möter stor kritik av deltagarna. Rönblom (2014) skriver att staden förknippas med utveckling medan landsbygden anses vara tärande och i behov av stöd. Det är ett tydligt exempel på en skev maktrelation. Rönblom jämför jämställdhet och relationen mellan stad och land. Hon menar att staden och män har privilegierade positioner i samhället vilket leder till ett större utrymme och mer makt som ofta sker på bekostnad av annat, exempelvis landsbygd och kvinnor.

Deltagarna på LÄS informationsmöte beskriver ett utanförskap gentemot övriga Sverige. En av intervjuinformanterna menar att det finns en bild av att boende i norra Sverige är bidragstagare när de i själva verket tillför en stor del till Sveriges välfärd. Flera lyfter Norges landsbygdspolitik som jämförelse. De menar att lokalinvånare i Norge får tillbaka mer från staten och att det kapital som återförs till bygden är viktigt för kommunen men också ett tecken på uppskattning. Det skiljer sig från den svenska politiken som snarare uppmuntrar till lokala initiativ vilket blir problematiskt på landsbygden där den offentliga servicen blir svårare att upprätthålla. Det läggs allt mer ansvar på civilsamhället⁶ trots att de inte kan ta över statens roll. Tidigare hade staten ett större ansvar kring att skapa arbetstillfällen men idag finns det en entreprenörsanda som leder till att individen delvis får ta eget ansvar. Det går inte att förlita sig på staten på samma sätt som tidigare. De personer jag intervjuat menar att naturresurser från norra Sverige flyttas till de södra delarna där maktavarna sitter. Det leder till att tilliten till den svenska staten brister.

⁶ Det återfinns i statliga strategier, däribland bredbandsstrategin som lägger ansvaret för utbyggnation av bredband på byalag och kommersiella aktörer (Regeringskansliet, 2016).

5 Slutsats

Informanterna har berättat om vattenkraften för- och nackdelar under etableringsfasen där de nämner hur den blomstrande tiden med ökat invånarantal och arbetstillfällen bara ägde rum under en kort period. De beskriver många negativa konsekvenser som uppkom på grund av etableringen och som fortfarande påverkar bygden. Idag har Vattenfall dragit sig tillbaka och lokalinvånarna känner sig svikna av företaget och staten. Samtidigt förstår de att vattenkraften ledde till utveckling och att elektrifieringen av Sverige blev möjlig. De lokalinvånare jag har pratat med berättar om deras besvikelse över dagens landsbygdspolitik som de upplever gör det möjligt att vinster från naturresurser flyttas från länet. De anser att södra Sverige blir prioriterade medan de norra delarna ses som bidragstagande trots att de i själva verket sitter på naturresurserna. Det är en skev maktrelation där vissa delar av landet gynnas.

Det har skett en förändring sedan vattenkraftsetableringen och vi lever i en ny tidsanda. Ledarskapet på myndighetsnivå har förändrats och tar idag större hänsyn till medborgarnas åsikter. Lokalinvånare upplever att de har mer makt än tidigare och det finns en tillit till att staten hör samman deras åsikter. Vilka effekter det nya ledarskapet för med sig är intressant att titta vidare på och banar vägen för fortsatt forskning.

6 Litteratur och källor

6.1 Litteratur

Beland Lindahl, Karin et al. 2016. *Konflikter om gruvetablering. Lokalsamhällets aktörer och vägar till hållbarhet*. Slutrapport. Länsstyrelsen i Norrbottens län. Ingår i rapportserie nr 2/2016.

Forsgren, Nils. 1992. När Norrbotten blev strömförande. I Kerstin Lundin (red.). *Norrbottens synliga historia. Norrbottens Kulturmiljöprogram Del 1*. Luleå: Norrbottens museum, 152–167.

Hillström, Kerstin. 1999. Vattenkraften – på gott och ont. I Maria Vedin (red.). *Jokkmokk – Natur och kultur genom tiderna*. Luleå: Byakraft AB, 203–224.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3e uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Lindberg, Henry & Rask, Lars. 1965. *Jokkmokk*. Stockholm: Natur och kultur.

Lundmark, Carina & Jonsson, Gunnar. 2013. *Prospects for learning in river management: exploring the initial implementation of the Water Framework Directive in a Swedish river basin*. Environmental Education Research, 20:2, 161–176, DOI: 10.1080/13504622.2013.780585

Lundmark, Lennart. 1971. *Koloni i norr*. Gidlunds förlag.

Rask, Lars. 1972. *Lule älv och Letsi kraftstation*. Stockholm: Corona AB.

Rothstein, Bo. 2011. Social tillit, lycka, korruption och välfärdsstat. i Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson (red) *Lycksalighetens ö*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

Rothstein, Bo. 2014. Den svenska statsförvaltningens omvandling från försumpning till legitimitet i Rothstein Bo (red) *Politik som organisation*. 3e. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Rönblom, Malin. 2014. *Ett urbant tolkningsföreträde? En studie av hur landsbygd skapas i nationell policy*. Umeå universitet: Umeå centrum för genusstudier.

Öberg, Christina & Öberg, Tore. 2011. *De bodde bland samer*. Utgiven i samband med Åjtte svenskt Fjäll- och Samemuseum, Jokkmokk.

Össbo, Åsa & Lantto, Patrik. 2011. *Colonial Tutelage and Industrial Colonialism: reindeer husbandry and early 20th-century hydroelectric development in Sweden*. Scandinavian Journal of History, 36:3, 324–348, DOI: 10.1080/03468755.2011.580077

6.2 Internetkällor

Jonsson, Johan & Nilsson, Ellika. 2017. *Gruvbrytning i Kallak: Detta har hänt*. SVT nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/gruvbryning-i-kallak-detta-har-hant> [2018-05-31]

Länsstyrelsen Norrbotten. u.å. *Bygdemedel*.

<http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/Sv/naringsliv-och-foreningar/projektbidrag/bygdemedel/Pages/default.aspx> [2018-05-23]

Nyberg, Micke. 2017a. *Vattenfallsjobben flyttas till Indien*. SVT nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/vattenfallsjobb-till-indien> [2018-05-23]

Nyberg, Micke. 2017b. *Ersättningsjobb klara: "Vi håller vårt löfte"*. SVT nyheter <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/ersattningsjobb-klara-vi-haller-vart-lofte> [2018-05-23]

Nyberg, Micke. 2018a. *Jokkmokk bygger åt Vattenfall: "Känns inte bra att sponsra staten"*. SVT nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/jokkmokk-bygger-at-vattenfall-kanns-inte-bra-att-sponsra-staten> [2018-05-23]

Nyberg, Micke. 2018b. *Chockhöjning av huskostnad när kommun bygger åt Vattenfall*. SVT nyheter.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/chockhojning-av-huskostnad-i-jokkmokk> [2018-05-24]

Regeringen. 2018. *Vattenmiljö och vattenkraft*. Lagrådsremiss.

<http://www.regeringen.se/493c40/contentassets/ab0eb177b0bd4d57973bd09933cade92/vattenmiljo-och-vattenkraft-dnr-m201800754r> [2018-04-09]

Regeringskansliet. 2016. *Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi*. Näringsdepartementet.

<https://www.regeringen.se/4b00e7/contentassets/a1a50c6a306544e28ebaf4f4aa29a74e/sverige-helt-uppkopplat-2025-slutlig.pdf> [2018-06-11]

SCB. 2017. *Folkmängd i riket, län och kommuner 31 december 2017 och befolkningsförändringar 1 oktober–31 december 2017*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/kvartals--och-halvarsstatistik--kommun-lan-och-riket/kvartal-4-2017/> [2018-04-09]

SCB företagsregister. 2018. *Kommunens 15 största arbetsgivare*. Regionfakta.

<http://www.regionfakta.com/Norrbotens-lan/Norrbotens-lan/Jokkmokk/Arbete1/Kommunens-15-storsta-arbetsgivare/> [2018-05-23]

Sveriges Riksdag. 2009. *Allmänna motioner om beskattning av företag, kapital och fastighet*. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/allmanna-motioner-om-besattning-av-foretag_GX01SkU27

Vattenfall. 2008. *Våra älvar*. Annonsblad.
https://corporate.vattenfall.se/globalassets/sverige/nyheter/vara-alvar-en-resa-langs-lule_11336358.pdf [2018-04-08]

Vattenfall. 2018. *Historia*. <https://corporate.vattenfall.se/om-oss/historia/> [2018-05-31]

Vikström, Jonny. 2018. "Ett stort svek mot Jokkmokk". NSD.
<http://www.nsd.se/nyheter/ett-stort-svek-mot-jokkmokk-nm4795195.aspx> [2018-04-09]

Bilaga 1 - intervjufrågor

- Beskriv hur du har kommit i kontakt med vattenkraften.
- Minns du när vattenkraften etablerades? Hur gick det till?
- Hur pratade man om vattenkraften när den byggdes? Var det positivt eller negativt? Har det förändrats med tiden?
- Upplever du att vattenkraften orsakat konsekvenser för området? Vilka i så fall?
- Hur förändrades din vardag efter att vattenkraften etablerades?
- Om du jämför platsen innan och efter vattenkraften byggdes, vad har förändrats?
- Har din relation till platsen påverkats av vattenkraftens utbyggnad?
- Hur tänker du på vattenkraften idag?
- Är det något mer du vill säga om det här som jag har missat men som du tycker är viktigt?